

GÖSTA BOHMAN:

Recension av en recensent

I sin intressanta och välvilliga recension av Torbjörn Aronsons avhandling "Konservatismen och demokratin" riktar Stig-Björn Ljunggren en uppfordran till mig att ge en mer "nöjaktig förklaring till den nyliberala framtoningen under högerens 80-tal". Jag tar gärna upp den kastade handsken. Ljunggrens uppmaning ger mig dessutom anledning att kommentera även några andra av honom framförda tillspetsade synpunkter, främst på "högerpolitiken" under de år då jag varit politiskt aktiv. Jag måste emellertid reservera mig för att jag i skrivande stund – i ytterskärgårdens blåsiga nyårsvecka – inte har haft tillgång till Aronsons avhandling.

Först en invändning emot några av Ljunggrens slutsatser. I sitt ursprungliga manus gör han gällande, att den "vanliga uppfattningen bland människor *har varit* att partiet (det vill säga den svenska höger) varit svurna motståndare till parlamentarisk rösträtt och demokrati". Påståendet kan säkerligen – ehuru med vissa modifieringar – sägas motsvara verklighetens bild. Ljunggren har emellertid i den slutliga versionen av sitt manus ersatt orden "har varit" med ordet "är". Då blir bilden inte bara orättvis utan också osann – även med mycket generös tolkning av begreppet "den vanliga uppfattningen bland människor".

Intressant i positiv mening är däremot Ljunggrens konstaterande, att Aronson i sin avhandling lyckats visa att "högeren inte förlorat alla argument" i sin skepsis mot "demokratis förmåga att skapa ett bra samhälle". Ljunggren understryker till yttermera visso att "många invändningar är relevanta ännu i dag och ligger s a s mitt i strömmen för diskussionen om da-

gens politiska kris". Men han underlåter att konstatera, att jag själv mer än de flesta sökt påvisa hur demokratis förmåga att skapa det goda samhället starkt försvagats genom marknadsekonomins politiska urholkning under de senaste decennierna.

Samma svaghet kännetecknar Ljunggrens påstående att högeren i debatten skulle ha underlåtit att erinra om att alla partier under trettioalets befolkningspolitiska projekt blivit "politiska folkhemsförespråkare", en högerens försummelse som skulle anses föreligga "även i dag, när det gemensamma projektet anses gå käpprätt åt skogen".

För den som under många år aktivt medverkat i den politiska debatten, blir uppgiften svårförståelig. Från min egen och "högerens" sida har ju ständigt hävdats, att den tidigare folkhemspolitikerna – med dess många positiva drag – undergick en radikal förändring mot slutet av 1960-talet och att detta i hög grad bidrog till att skärpa de negativa tendenser som blommat ut i dagens samhällsekonomiska kris.

Ljunggren apostroferar – med rätta – "Aronsons avvisande av tolkningen av Gösta Bohman som nyliberalismens apostel" men han tycks samtidigt tolka Aronson så som vore marknadsekonomi för mig "endast ett medel för att hejda välfärdsstatens överdrifter". Utan tillgång just nu till Aronsons egen formulering vågar jag påstå, att så tillspetsat kan han inte rimligen ha uttryckt sig.

För mig – och det måste också ha framgått av Aronson – utgör marknadshushållningen en av de avgörande förutsättningarna för en fri och öppen demokrati. Men jag ansluter mig – som nyss

sagts — ingalunda till en eventuell nyliberal uppfattning, att marknadsekonomin inte skulle behöva kontrolleras och regleras av statsmakterna.

Jag delar i princip Ljunggrens uppfattning att det är svårt att ge en samlad och koncis definition av dagens konservatism. Jag har i boken "Tankar om mitt Sverige" (Askild & Kärnekull 1974) under rubriken "Varför konservativ" angivit inte mindre än fem huvudargument för min konservativa grundsyn. De har alla som gemensam nämnare sambandet mellan personlig frihet och socialt ansvar. Just hänsynen till individen — skriver jag — "till den ansvarstagande oberoende medborgaren har varit det allt annat överskuggande i de senaste decenniernas moderata konservativa eller liberala Europa". Men — tillägger jag — "där vi hävdar individens egenvärde, gäller detta individen som samhällsmedlem. Individ och samhälle förutsätter varandra".

Mot den bakgrunden har för mig — och moderaterna — inte förelegat några svårigheter att hävda också grundläggande liberala värderingar. Detta blev särskilt aktuellt under 1970-talet, dels därför att socialdemokraternas politik — som nyss sagts — då blivit allt mer antiindividuell, antiintellektuell och kollektivistisk, dels därför att det s k socialliberala folkpartiet då framträdde mer som socialistiskt än som socialt och liberalt.

Jag kan självfallet inte här återge hela min långa analys om konservatismens grundsatser. Det finns gränser för en re-

cension av en recensent. Jag tvingas — för vidare debatt — hänvisa Ljunggren till att själv ta del av originaltexten. Det är bara en punkt som jag anser att han bör särskilt uppmärksamma, nämligen den direkta koppling som jag där gör mellan konservatism och demokrati och som väglett min demokratidebatt främst under de senaste två decennierna.

Jag tillåter mig här återge bara ett i detta hänseende belysande avsnitt (anförda arbete sid 52): "Den verkliga maktbalansen kan bara nås i ett öppet samhälle, byggt på samverkan mellan fria, självständiga individer. Individer vilkas talan förs av kollektivens toppar och ledare är inte självständiga, inte starka. Ju starkare kollektiven blir, desto svagare blir deras medlemmar gentemot själva kollektiven. Bl a därför att minoriteterna inom varje kollektiv — och sådana kommer alltid att finnas — alltid måste underordna sig majoriteternas vilja och villkor. De underordnade minoriteterna blir svagare och ofriare. Och vart tar pluraliteten vägen? Vem talar för minoriteterna? För de betydelselösa som saknar betydelse, därför att de inte har förstånd att hålla med majoriteten? Mellan minoriteter och majoriteter kan det aldrig bli fråga om jämlikhet."

Det har bl a varit sådana synpunkter som styrt min demokratidebatt. Inte för att begränsa demokratin, utan för att förstärka demokratin. Inte demokratin som en beslutsapparat, utan som ett samhällssystem.